

RECOMANEM

Materials i recursos d'interès recomanats per l'ICIP

Bibliografia sobre diàleg i polarització

La bibliografia relacionada amb la promoció del diàleg en societats polaritzades és enormement extensa i engloba des de mecanismes de prevenció de conflictes fins a manuals de mediació. A la [Biblioteca de l'ICIP](#) en tenim un fons destacat, del qual us n'oferim una petita selecció.

Llibre

***Shared Society or Benign Apartheid? Understanding Peace-Building in Divided Societies*, de John Nagle i Mary-Alice C. Clancy (2010)**

El llibre parteix de la definició de “societat dividida” com aquella societat en que es produeix una “segmentació antagònica, basada en identitats terminals amb una alta prominència política”. Així, segons els autors, les identitats socials tendeixen a la creació de filiacions polítiques que no aspiren a posicions de *catch all* sinó de *catch us*. L'objectiu del volum és oferir eines per tal de transformar les societats dividides en societats compartides. A més, el llibre no només ofereix una visió general dels debats entorn aquest repte, sinó que també analitza per què algunes iniciatives aconseguixen resultats positius mentre que d'altres poden resultar contraproductes.

Basat en l'experiència d'Irlanda del Nord, destaquen -per innovadors- els tres capítols centrals. En el primer, els autors presenten la importància de convertir l'espai públic en un espai comú. En el següent capítol es destaca la importància de la societat civil i de construir moviments socials que transcendeixin les divisions tradicionals de la

societat. I, en tercer lloc, s'analitzen els rituals i símbols compartits, especialment la celebració del dia de Sant Patrici.

Malgrat partir d'un context territorial concret, el llibre ofereix reflexions que permeten abordar reptes semblants en contextos diferents.

Llibre

***Polarisation: Understanding the Dynamics of Us versus Them*, de Bart Brandsma (2017)**

La polarització va camí de convertir-se en un dels termes més en voga de l'anàlisi política. Fins ara la polarització política definia la confrontació entre dos posicionaments radicalment oposats, sense que això necessàriament impliqués un problema. Tanmateix, les anàlisis dels contextos actuals alerten sobre dinàmiques de polarització que revelen dificultats dels sistemes democràtics per canalitzar els conflictes de forma constructiva. És aquest tipus de dinàmiques que Bart Brandsma descriu en aquest llibre.

Al llarg de la publicació l'autor analitza en detall els factors clau que alimenten aquest fenomen. En aquest sentit, Brandsma planteja que la polarització és una construcció mental, que requereix de "combustible", i que té més a veure amb els sentiments que amb raonaments serens i lògics: és una dinàmica visceral. El llibre és força didàctic, i ofereix també una sèrie d'eines per despolaritzar i, així, restablir dinàmiques menys nocives.

La publicació té un punt de controvèrsia amb les teories i pràctiques de construcció de pau, perquè l'autor insisteix en diferenciar la polarització dels conflictes i, per tant, afirma que les eines de despolarització són diferents de les que es proposen des del món de la transformació de conflictes.

El llibre és el resultat de la llarga experiència personal de l'autor com a mediador, com a formador i també com a filòsof.

Llibre

***Community Action in a Contested Society: The Story of Northern Ireland* Paperback, de Avila Kilmurray (2016)**

S'ha escrit molt sobre la història del procés de pau a Irlanda del Nord però hi ha un apartat d'aquest esdeveniment que no ha rebut suficient atenció mediàtica. És el paper que la societat civil i les petites organitzacions activistes veïnals varen tenir en el procés, tot enfrontant-se de manera pacífica a un context de polarització i violència. Això es el que fa Avila Kilmurray a *Community Action in a Contested Society: The Story of Northern Ireland*, autora que coneix de primera mà els fets ocorreguts durant *The Troubles* (conflicte nord-irlandès) perquè va participar activament en el difícil procés de pau.

El llibre introdueix el lector sobre el procés de pau a Irlanda del Nord des d'una perspectiva *bottom-up*, de baix a dalt. Per aconseguir-ho, Avila Kilmurray ofereix un relat pràcticament cronològic (incloent-hi un arbre cronològic amb els esdeveniments més rellevants del conflicte), en que acompanya al lector, ja estigui familiaritzat o no, per les diferents iniciatives comunitàries destacant-ne la importància que varen tenir en el context general.

Per a transmetre aquesta visió social de les comunitats locals, Avila Kilmurray fonamenta el llibre en entrevistes realitzades a prop d'un centenar d'activistes locals, a més de divuit representants d'institucions governamentals. Les persones entrevistades es divideixen equitativament entre catòlics/nacionalistes/republicans i protestants/unionistes/lleials, buscant així mostrar ambdues perspectives, visions i narratives d'un conflicte tant polaritzat.

Tot i centrar-se en els esdeveniments d'Irlanda del Nord, moltes de les característiques del conflicte són fàcils d'identificar en altres contextos de violència al món: ja sigui la tendència a "tancar-se" davant la complexitat i la crítica, el poder de la percepció i del rumor, la prevalença d'amenaça física, el conflicte entre les percepcions de les comunitats i les narratives oficials; etc. El valor de *Community Action in a Contested Society* va més enllà de retratar la feina i dedicació de l'activisme i de les iniciatives comunitàries durant el procés de pau a Irlanda del Nord, sinó que ens pot servir també com a guia a l'hora de tractar, des d'una iniciativa social, altres conflictes en comunitats dividides.

Guia

***Guía para el Diálogo y la Resolución de los Conflictos Cotidianos*, de Yolanda Muñoz, M.**

Eugenia Ramos i GEUZ (Centro Universitario para la Transformación de Conflictos).

Aquesta guia és un material didàctic adreçat a un públic molt divers. Amb el suport de còmics explicatius, ofereix de manera senzilla algunes claus per entendre les dinàmiques dels conflictes i de la seva transformació a través del diàleg.

La primera part de la guia identifica el conflicte com una contraposició d'interessos, necessitats, objectius i valors, entre persones i/o col·lectius, que no té perquè ser negatiu. En la segona part la guia aprofundeix en el diàleg com a mecanisme per l'enteniment mutu. La tercera secció inclou recursos i eines concretes per promoure el diàleg. Finalment s'ofereix una bibliografia per aprofundir en les temàtiques tractades.

La guia ha estat editada per la Diputació Foral de Guipúscoa.

Llibre

***Conflict Society and Peacebuilding. Comparative Perspectives*, Eds. Raffaele Marchetti i Nathalie Tocci (2006)**

Aquest llibre analitza el paper de la societat civil en els conflictes i en la construcció de pau. La primera secció del volum recull reflexions teòriques sobre els orígens, la composició i la rellevància de la societat civil com agent de conflicte i de pau.

Aquesta introducció teòrica i conceptual dóna lloc a la presentació d'exemples concrets d'arreu del món, com ara els laboratoris de pau a Colòmbia, les organitzacions de dones i el seu treball per la pau a Caixmir, les organitzacions de drets humans a l'Iraq, el paper de la societat civil sobre la qüestió kurda a Turquia, les iniciatives de les associacions de víctimes i de persones desaparegudes a Bòsnia, i l'impacte de les organitzacions de drets humans a la societat sud-africana.

Documental

***Paradigma: Why true liberty needs heretics* (2016)**

L'any 2017, el director holandès Marijn Poels va presentar el documental *The Uncertainty Has Settled*, una obra que buscava mostrar els dos costats d'un debat tan polaritzat com és el del canvi climàtic. El documental ràpidament va generar polèmica, va ser descrit com a propaganda escèptica al canvi climàtic i va arribar a tenir problemes d'exhibició

en alguns cinemes d'Alemanya. Els impulsors de les protestes argumentaven que promoure un debat i diàleg sobre un tema tan "crucial" (i acceptat per la majoria de la població), com és el canvi climàtic, no era constructiu ni convenient per a la societat. Marijn Poels, que no s'havia volgut posicionar amb cap dels dos costats de la discussió, sinó que havia volgut oferir una plataforma en que cada bloc exposés els seus arguments, es va sentir profundament impactat per les acusacions i pel nivell d'intolerància que va rebre ell i el seu projecte. "Fins i tot fer preguntes et converteix en sospitós", va declarar. *The Uncertainty Has Settled* havia volgut generar preguntes i promoure el diàleg, però aquest ràpidament va ser frenat de soca-rel.

Després d'aquests esdeveniments, Marijn Poels es va plantejar fer una nova pel·lícula per tal d'explorar fins al límit els conceptes de llibertat d'expressió, llibertat d'opinió, diàleg, tot evidenciant com cenyir-se o no a allò que és considerat políticament correcte limita la societat occidental i genera una sensació de polarització creixent. D'aquí sorgeix la idea de *Paradogma: Why true liberty needs heretics* (2018), un documental que busca aprofundir en quines són les temàtiques i actituds que constreixen el diàleg, així com recalcar la necessitat de fomentar-lo, d'escoltar opinions oposades a les nostres per tal d'entendre'ns els uns als altres. Amb aquest objectiu, durant els 90 minuts de *Paradogma*, ens endinsem en diverses qüestions com, per exemple, el paper del periodisme a l'hora de fomentar certes concepcions i ideologies, la reivindicació d'un pensament crític en l'individu, l'imperatiu de promoure la democràcia sense constreïr o "apartar" opinions "problemàtiques", etc. Així doncs, *Paradogma* busca provocar una reacció en l'espectador, fer-lo pensar en el per què unes opinions són considerades "bones" i d'altres "dolentes", així com en el perill que suposa menysprear, o fins i tot negar, l'existència d'aquestes opinions que poden contrastar amb les nostres.

Aquest caràcter provocatiu, però, porta Marijn Poels a entrevistar certs individus polèmics de la contemporaneïtat, alguns dels quals desvien la conversa cap a temàtiques poc ortodoxes, amb certs tocs conspiratoris. Però aquí radica la singularitat de *Paradogma*, un treball on Marijn Poels ofereix una plataforma on poden expressar-se també aquelles opinions considerades marginals. Es tracta d'evitar la tendència a ignorar i bloquejar opinions que no coincideixen amb les pròpies, pràctica que només fa que augmentar la sensació de frustració i marginació de certs sectors. L'essència de

Paradigma, doncs, és “forçar” l’espectador, primer a escoltar, i després a reflexionar, per tal de fomentar el diàleg i evitar un increment o escalada de la polarització i la violència. Això no es pot fer, creu Marijn Poels, sense connectar amb els individus i entendre d’on sorgeixen les opinions que expressen, des d’una perspectiva emocional, humana i empàtica, que no necessàriament vol dir haver-hi de coincidir.

Guia

Discrepància benvinguda! Guia pedagògica per al diàleg controvertit a l’aula, de Marina Caireta i Cécile Barbeito (2018)

Discrepància benvinguda! Guia pedagògica per al diàleg controvertit a l’aula ofereix eines al professorat per animar-lo a dinamitzar diàlegs controvertits a les aules, ja que l’espai educatiu és el lloc idoni perquè els i les joves desenvolupin un pensament crític i capacitats de comprensió sobre temàtiques d’actualitat. La guia pretén reflexionar sobre els riscos i les oportunitats d’educar en la controvèrsia, amb diferents eines, metodologies i activitats, a partir de diferents temes, com poden ser l’acollida de persones refugiades, els debats identitaris o el terrorisme.

Discrepància benvinguda! es nodreix de l’experiència de països europeus, en particular anglosaxons, que tenen un llarg recorregut en la promoció del diàleg a les aules i en l’educació per la pau. La publicació parteix de qüestions d’actualitat d’arreu del món i les adapta al context català, tot oferint 26 activitats. La guia, publicada recentment per l’Escola de Cultura de Pau i l’Ajuntament de Barcelona, és un recurs d’utilitat per a la promoció del diàleg entre els i les joves.

Projecte

More in Common

More in Common és una iniciativa internacional, creada l’any 2017, que treballa per l’enfortiment de les societats davant les creixents amenaces de polarització i divisió social. Amb seu al Regne Unit i delegacions als Estats Units, Alemanya i França, la seva activitat se centra en la recerca i l’anàlisi, en el desenvolupament de narratives positives del “nosaltres”, que posen en valor allò que uneix una societat més que en el que divideix, i en l’organització de campanyes i esdeveniments que connectin la ciutadania a gran escala.

El projecte més destacat de l'organització és Hidden Tribes, iniciat l'any 2018 amb l'objectiu d'identificar les causes de la polarització i el tribalisme als Estats Units i desenvolupar estratègies per revertir-les. El projecte combina la recerca amb el treball amb diferents actors de la societat civil per restablir la confiança mútua i formular respostes a la creixent fragmentació social.

More in Common també centra part del seu treball en la gestió de les democràcies avançades en l'arribada de refugiats a Europa i ha elaborat estudis sobre les actituds davant la immigració, la identitat i els refugiats a diversos països. Ja s'han publicat les anàlisis d'Alemanya, França i Itàlia, i està previst que durant el 2019 estiguin disponibles els resultats dels Països Baixos i Grècia.

Organització

Better Angels

Les eleccions presidencials del 2016 als Estats Units es varen caracteritzar per un elevat nivell de polarització, una divisió política i social que només ha fet que augmentar des de l'arribada de Donald J. Trump a la Casa Blanca. Segons el Pew Research Center, els nivells de polarització al país han assolit els índex més elevats des de 1994, any en que varen començar a mesurar el fenomen. Alarmats per aquesta tendència, el 2016, pocs dies després de les eleccions, es va produir a Ohio una trobada entre un petit grup de partidaris de Trump i un de Hillary Clinton, trobada que es convertiria en el precursor per a la creació de Better Angels.

Better Angels es un organització nord-americana que va sorgir amb l'objectiu de reduir aquests nivells de polarització política i social dels Estats Units, una divisió caracteritzada per l'arc parlamentari constituït per dos "grups", el Partit Republicà i el Partit Demòcrata.

Per aconseguir-ho, Better Angels organitza trobades entre un nombre equitatiu de *reds* (gent que s'identifica com a republicans) i *blues* (els qui s'identifiquen com a demòcrates), amb un total d'entre 10 i 14 participants i amb un mediador qualificat guiant cada reunió. Aquestes sessions busquen fomentar un espai de diàleg amb l'objectiu de trobar punts en comú entre els uns i els altres, trencar estereotips i incentivar la comprensió entre individus d'ambdós posicions polítiques. No es tracta

que els participants canviïn el seu punt de vista sobre els temes que es discuteixen sinó de proporcionar-los eines per reforçar la comprensió entre els dos grups, i trobar punts en comú per a considerar-se com a iguals. Així doncs, és a través d'un enfocament personal i proper amb el que Better Angels treballa per revertir aquesta tendència d'aïllament i de manca de comunicació entre ambdós grups.

L'organització també ofereix tallers d'entrenament d'habilitats comunicatives, habilitats indispensables per al diàleg entre persones que no estan d'acord políticament, i organitza debats on individus poden expressar les seves opinions en un espai obert a escoltar. L'organització es nodreix principalment de donacions individuals però també rep ingressos, a parts iguals, de fundacions vinculades als dos grans partits polítics del país.

© Generalitat de Catalunya